

Áttekintés a magyar szedimentológiai irodalomról (1978—1982)

Viczián István*

Összefoglalás: A cikk az 1978 és 1982 közé eső öt évben megjelent magyar szedimentológiai irodalmat tekinti át a Földtani Közleményben évente megjelenő „A magyar földtani irodalom jegyzéke” bibliográfiai adatai alapján. A megjelent 161 publikációt a szedimentológia részterületei szerint csoportosítva tárgyalja, végül rövid értékelést ad. Az elmúlt években a legnagyobb fejlődés a karbonátos kőzetek szedimentológiája terén volt tapasztalható, valamint néhány speciális szakterület, mint a bauxitok, agyagok és a mangánüledékek vizsgálata terén születtek nemzetközi elismerést is kiváltó eredmények. A kisebb közleményeknek mintegy a negyede külföldön jelent meg. Három jelentősebb munka idegen nyelvű publikációja esik a vizsgált időszakra (BARDOSSY Gy. 1981, 1982, NEMECZ E. 1981, VARENTSOV, I. M., GRASSELY Gy. szerk. 1980). Kívánatos volna a szedimentológiai fogalomrendszer további terjedése és regionális szedimentációs modellek részletesebb kidolgozása.

Bevezetés

A Földtani Közlemény minden évben megjelenteti „A magyar földtani irodalom jegyzékét”, amely jó képet ad a magyar földtan egészéről a megjelent publikációk tükrében. Ha azonban egy-egy szakterület eredményeiről, helyzetéről kívánunk tájékozódni, célszerűnek látszik a felsorolt publikációk tematikus csoportosításban való áttekintése. Az alábbiakban az elmúlt 5 évben publikált magyar szedimentológiai irodalommal foglalkozunk. A hivatkozott művek bibliográfiai adatait az 1978—1983. évi irodalomjegyzékek tartalmazzák, néhány ezekből hiányzó munka előreláthatólag az 1984. évi jegyzékben lesz benne.

Előzmények

BALOGH K. 1978-ban így jellemezte a szedimentológia hazai helyzetét: „... csak nemrégiben fogtunk hozzá a modern rétegtani, szedimentológiai, faciológiai és ösföldrajzi módszerek átvételéhez is. Attól azonban, hogy e módszerek általános használatba menjenek, ... még mindig távol vagyunk” (97. old.).

* Magyar Állami Földtani Intézet — Hungarian Geol. Survey, H — 1143 Budapest XIV. Népstadion út 14.

A teljesség igénye nélkül megemlítjük, hogy a szedimentológia iránti jelenlegi érdeklődés felkeltéséhez jelentősen hozzájárultak a 70-es években a Földtani Társulat által rendezett továbbképző tanfolyamok és ankétok (Szeged 1971, Pécs 1972, Veszprém 1974).

Általános művek

Jelentős mennyiségű szedimentológiai ismeretet foglal össze a rétegződés és az ökoszisztémák elemzés témakörében BÁLDI T.: *A történeti földtan alapjai* (1978) c. egyetemi tankönyve.

Megjelent az első összefoglaló munka is magyar nyelven, amely már a címében is: *Szedimentológia* (I. kötet 1981). A jegyzet szerzőjének, MOLNÁR BÉLÁKNAGY ÉRDEME, hogy a tudományág egészéről először ad magyar nyelven áttekinthető, bár még korántsem egységes és önálló szemléletű képet.

Az általános művek között kell megemlítenünk KISS J. *Ércleptanát* (1982), amely az üledékes telepeket is tárgyalja.

Törmelékes üledékek szedimentológiája

A *durvatörmelékes* képződmények vizsgálata főleg a kavicsos összletek lefordási és leülepedési viszonyaira vonatkozott. LELKESNÉ FELVÁRI GY. (1978) szerint a fülei konglomerátum mederfáciusú képződmény. ORAVECZ J. (1979) a cáki konglomerátumot folyóvízi (delta-)jellegűnek tartja. Speciális szállítási módokon kerülhettek a bakonyi jura nyílttengeri mészkövébe az ott elvételre megtalálható kavicsok (GALÁCZ A. 1982). A hárshegyi homokkő transzgresszív alaprétégének ősföldrajzi elemzését JASKÓ S. (1979) végezte. A brennbergi kavicsos kőszénfedő rétegekben KISHÁZI P., BOLDIZSÁR I. és IVANCSICS J. (1978) a kavicsanyag vizsgálata alapján 5 különböző lefordási szintet különített el. Felső-pleisztocén dunai kavicsban jó megtartású neogén ősmaradványokat talált BCDA J. (1982). Negyedkori törmelékű kúpok kialakulását az Alföld É-i részén FRANYÓ F. (1982) elemezte.

Jelentős eredmények születtek a jelenkori *folyóvízi üledékképződés* megfigyelése terén. KOZÁKNÉ TORMA J. és KOZÁK M. (1980) továbbfejlesztették a kavicsok szállítás közben elszennvedett méretváltozásainak mérési módszerét, és megfigyeléseket tettek a görgetettségére vonatkozólag (1981). Recens dunai kavicsokat TÖRÖK E. (1982) vizsgált. A Duna mederváltozásai jól tanulmányozhatók a régi térképeken (SOMOGYI S. 1982). KROLOPP E. és SZÓNOKY M. (1982) az Ős-Körös holocén üledékeiben a meder és az ártér ökoszisztémáinak viszonyait a puhatestű-fauna értékelésével hozták kapcsolatba. A Nílus Deltájában a tengerparti homok a folyóágak torkolatából, a kavicsok a selfről, régebbi folyóvízi zátonyüledékek feldolgozásából erednek (EL-FISHAWI, N. M. és MOLNÁR B. 1981a, b).

Különleges *breccsás* képződmények a tardi agyagba települt allodapikus mészkő-zsinórok (VARGA P. 1982).

A *szemcsenagyság* ciklusos változását rétegtani és ősföldrajzi elemzésre lehet felhasználni, ilyen vizsgálatok készültek a mecseki perm összletben (BARABÁSNÉ STUHL Á. 1981), valamint a Nagyalföld felsőpleisztocén–negyedkori rétegeiben

(FRANYÓ F. 1979, 1981). A statisztikus paraméterek is felhasználhatók az ülepítő közeg jellemzésére (TANÁCS J. és BARABÁS I. 1981, DOBOSI I., KONRÁD GY. és ZSENGELLÉR G. 1982). Periglaciális hegylábi üledékek szemcsenagysági eloszlását elsősorban a fagyhatásra való aprózódás befolyásolja (PINCZÉS Z. 1982).

Paleomágneses adatokból pontosan meghatározható az üledékképződési sebesség az Alföld fiatal képződményeiben (RÓNAI A. 1982). Tovább folytatódott a képződmények mikromineralógiai vizsgálata is (MOLNÁR B. 1980 és ELEK I. 1980, 1982). Az ásvány-szemcsék pásztázó elektronmikroszkóppal is megfigyelhetők (POLGÁRI M. 1982, BORSY Z., FÉLSZERFALVI J. és LÓKI J. 1982).

Jelentős üledékföldtani adatokat tartalmaz az 1979-ben tartott nemzetközi *löss-konferencia* anyaga (kiadó: PÉCSI M.), valamint a moszkvai INQUA-kongresszusra készült *Quaternary Studies in Hungary* (1982) című kötet.

Többen foglalkoztak negyedkori finomszemcsés üledékekkel, így a bácskai lösszel (MOLNÁR B. és KROLOPP E. 1979), valamint fosszilis talajok ásványtani összetételével (BORSY Z. és SZŐÖR GY. 1982, PÉCSI-DONÁTH É., GEREI L. és REMÉNYI M. 1982). A bácskai lösz egy feltárásában újszerű matematikai módszerekkel osztályozták szedimentológiai jellemzők alapján a kőzeteket (MOLNÁR B. és GEIGER J. 1981).

A finomtörmelékű kőzetek és az üledékes kőzetek *agyagásványai* szempontjából is jelentős, hogy a vizsgált időszakra esik NEMECZ E. korábban írt *Agyagásványok* c. könyvének angol nyelvű kiadása (1981). Ez a munka elsősorban ásványtani, szerkezeti és nem szedimentológiai szemléletű. VICZIÁN I. (1982) az alföldi pleisztocén tarkaagyag példáján a kevert rétegű illit/szmektit röntgendiffrakciós meghatározásának új módszereit ismertette. Az agyagásványoknak a nagyvastagságú üledéksorokban bekövetkező átalakulásával, elsősorban a szmektit—illit átmenettel VARSÁNYI I., BOROS J., BERTALAN M. (1978), VICZIÁN I. (1978), valamint ÁRKAI P. és VICZIÁN I. (1978) foglalkozott.

A *szénhidrogének* képződése és migrációja szempontjából érdekes diagenetikus jelenségek a kompaktációs vízkiszorítás (DUDKO A., ÓDOR L. 1980) és a túlnyomás (SZALAY Á. 1982) jelenségei is. A mecseki *uránércesedés* uralkodóan dia- és epigenetikus ásványainak vizsgálata (VINCZE J. és FAZEKAS V. 1979) is hozzájárult ahhoz, hogy az üledékgyűjtő fejlődéséről és a diagenetikus folyamatokról összefoglaló magyarázatot lehessen adni (VIRÁGH K. 1979, 1981). DUDICH E. (1979) eocén agyagásvány-asszociációk és fáciesek között talált jó korrelációt.

Sok olyan munka készült, amely egy-egy uralkodóan törmelékű képződmény, formáció *üledékföldtani, litosztatigráfiai feldolgozását* adja. Ezek egyrészt makroszkópos szöveti megfigyeléseken, települési viszonyok tisztázásán, másrészt különböző mértékben ma már rutinszerűnek tekinthető üledékes kőzettani vizsgálati eredményeken (szemcseelemzés, karbonát-meghatározás, mikromineralógia, vékonycsiszolatos leírás, röntgen- és termikus elemzés) alapulnak. Az anyagvizsgálatok igénybevételének mértéke és értelmezésének színvonala különböző.

A *laboratóriumi anyagvizsgálatokban* rejlő értelmezési lehetőségek kiaknázása szempontjából mintaszerűnek tekinthető a bakonyi eocén (DUDICH E. 1979), az alföldi flis (DUDICH E. 1982) és a rudabányai alsó-pannóniai Prehominida lelőhely környékének (KORDOS L. 1981, 1982) szedimentológiai feldolgozása. Jó összefüggést lehetett találni a kőzettani paraméterek és a fácies között az albai korú *tési agyagmárgában* (CSÁSZÁR G. 1978) és a Cserhát miocén képződ-

ményeiben (ANDÓ J. 1982). A Tengelic-2. sz. fúrás neogén üledékes formációinak üledékföldtani jellegét HALMAI J. és JÁMBOR Á. (1982) foglalták össze. Egyedülállóan gazdag üledékföldtani adatgyűjtemény a RÓNAI Á. szerkesztésében folyamatosan megjelenő „Az Alföld földtani atlasza”, bár az egész munka inkább gyakorlati, alkalmazott, mint elméleti szedimentológiai jellegű.

KORPÁS L. (1981) oligocén—alsó-miocén monográfiájában az üledékközet-tani adatok a formációk formális jellemzését szolgálják. Szedimentológiai szempontból értékes a kialakított ösföldrajzi kép, főleg a *csatikai kavics* és a *mányi homok formációk* anyagának származtatása.

JÁMBOR Á. (1980) pannon monográfiájában főleg a makroszkópos szedimentológiai bélyegeken és a nehézasvány-adatokon alapuló fácies-elemzést tartom szedimentológiai szempontból kiemelendőnek.

Elsősorban a földtani megfigyeléseken alapuló ösföldrajzi rekonstrukció készült a következő területekről:

Dunántúli-középhegység felsőkréta képződményei (KNAUER J. és GELLAI M. B. 1978, HAAS J. és JOCHÁNE EDELENYI E. 1979),

ÉK-dunántúli eocén (GIDAI L. 1978),

a szigethegységek környezetében települt pannon (JÁMBOR Á. 1980).

A neogén üledékképződés általános kérdéseivel a következő szerzők foglalkoztak: JÁMBOR Á. (1978, sőtartalom), JASKÓ S. (1978, 1981, süllyedési és üledékfelhalmozódási sebesség).

Számos eddig említett munka nemzetközi megismertetését szolgálta az 1981-ben tartott *Molassz-szimpozium*. A 11. *Nemzetközi Szedimentológiai Kongresszuson* két előadás mutatta be a Pannon-medence üledéktani és szénhidrogén-földtani viszonyait (BÉRCZI I., DANK V., KÓKAI J., SOMFAI A. 1982 és BÉRCZI I., PHILLIPS, L. R. 1982).

A magyar szedimentológiához függelékként meg kell említeni egy itt dolgozó egyiptomi szerző munkáját: A. GHEITH (1981) a Dévaványa-1. sz. fúrás felsőpliocén—negyedkori összletének példamutatóan sokoldalú üledéktani feldolgozását végezte el.

Szárazföldi mállástermékek szedimentológiája

E címszó alatt tárgyaljuk a *bauxit- és kaolintelepek* szedimentológiájában elért eredményeket.

A vizsgált időszakra esik BÁRDOSSY Gy. *Karsztbauxitok* c. könyvének orosz (1981) és angol (1982) kiadása. Ezek az idegen nyelvű kiadások is jelzik, hogy ez a munka hosszú ideig a témakör nemzetközileg elismert kézikönyvei közé fog tartozni. BÁRDOSSY Gy. (1981) egy másik nagyvonalú áttekintésében a lateritek és a laterites bauxitok globális elterjedésének és öskörnyezeti viszonyainak a lemeztectonikával való kapcsolatát elemzi.

Jelentős eredmények születtek a *bauxit anyagvizsgálatának* módszertana terén, ami elsősorban az ALUTERV-FKI munkatársainak érdeme. Az intézetben használt módszereket a GROMA G. által szerkesztett kiadvány (1980) mutatja be. A fejlődés különösen a következő területeken szembetűnő:

számítógépes röntgendiffraktométeres kvantitatív analízis (BÁRDOSSY Gy., BOTTYÁN L., GADÓ P., GRIGER Á., SASVÁRI J. 1979, 1980),

pásztázó elektronmikroszkópos vizsgálat (BÁRDOSSY Gy., CSANÁDY A.,

CSORDÁS A. 1978), valamint az infravörös spektroszkópiás vizsgálat (BÁRDOSY Gy., JÓNÁS K., IMRE A., SOLYMÁR K. 1978, 1979).

Új szempontok merültek fel a bauxit alumíniumhidrocid- és karbonátásványai kristályosodásának egymáshoz való viszonyával kapcsolatban (BÁRDOSY Gy., WHITE, J. L. 1979, MINDSZENTY A. 1982). Sikerült a következő új ásványokat felfedezni bauxitokban: bassanit és metabasaluminit (BÁRDOSY Gy., DÓZSA LNÉ, GECSE É., KENYERES JNÉ, SIKLÓSI LNÉ 1979), rancieit (BÁRDOSY Gy., BRINDLEY, G. W. 1978).

Krisztallográfiai szempontból is sok újat hoztak a bauxitban található ásványokon végzett szerkezeti vizsgálatok (aluminit: FARKAS L., KÜRTHYNE KOMLÓSI J. 1979, aluminit, metaaluminit: FARKAS L., WERNER, P. E. 1980, böhmít: KISS B. A., KERESZTURY G., FARKAS L. 1980a, b, diaszpor: KLUG A., FARKAS L. 1981).

Bauxitszöveti kérdésekkel HIDASI J. (1978) és MINDSZENTY A. (1978) foglalkozott. T. GECSE É. (1982) a nagygyeházi bauxit mikromineralógiáját vizsgálta.

Külföldi kutatótevékenység eredménye több külföldi lelőhely ásványtani leírása: MINDSZENTY A. (1979) a vietnami Lang Son, BÁRDOSY Gy. és PÁPASTAVROU, S. E. (1980) a görögországi Katsika bauxittelepeit ismertették. BÁRDOSY Gy. és PANTÓ Gy. részt vettek Olaszország bauxittelepeinek monografikus feldolgozásában (1978).

Egy DIENES I. által írt számítógépi program segítségével JOCHÁNÉ EDELÉNYI E. (1981) bauxitra vonatkozó anyagvizsgálati adatok területi elterjedését vizsgálta.

Az üledékes kaolintelepek elterjedésével és ásványtanával is foglalkozott az 1979-ben Budapesten rendezett 10. *Nemzetközi Kaolin Szimpózium* (Acta Miner. Petrol. Szeged 24. Supplementum). Ezen a magyar kaolintelepeket NEMECZ E. (1980) tekintette át. A Dunántúl degradált kaolinitjeivel BIDLÓ B. (1980) foglalkozott. Ásványtani vizsgálatokról, különösen a kristályossági fok röntgen-diffrakciós és infravörös spektroszkópiás meghatározásának módszereiről TÓTH M. N. (1980), valamint KOCSÁRDY É. és HEYDEMANN, A. (1980) számoltak be. A szimpózium kirándulásvezetőjében ZELENKA T. (1979) a sárisápi telepet, MÁTYÁS E. (1979) a Tokaji-hegység telepeit ismertette, többek között az üledékes szegi kaolintelepet, valamint az erőbényei és a rátka—mádi limnikus medencéket. Hasonló témával MÁTYÁS E. más publikációkban is foglalkozott (1978, 1982).

A felsőpetényi oligocén tűzállóagyag üledék- és teleptani jellemzőivel NAGY I. (1979) foglalkozott. A Mecsek-alja-árokban paleogén képződményeket ismertek fel, ahol a felsőeocén szárazföldi, oxidált üledékek képviselik (WÉBER B. 1982).

Karbonát-szedimentológia

A karbonát-szedimentológia területén *módszertani* tekintetben a következő témákban történt előrehaladás:

karbonát-ásványok mennyiségi gazometriás meghatározása (RISCHÁK G., LEKNER M. 1981, RISCHÁK G. 1982),

dolomitok termolumineszcenciás vizsgálata (CSORDÁS I. 1980a, b, c, 1981),

valamint

dolomitok pásztázó elektronmikroszkópos vizsgálata (HEGYINÉ PAKÓ J., VITÁLIS GY., WOJNÁROVICS LNÉ 1979, 1980, 1981).

LELKESNÉ FELVÁRI GY. (1978) két paleozoós képződmény, a *szabadbattyáni* és a *polgárdi mészkő* üledékes kőzettani vizsgálatát végezte.

Előzetesen terjed a *karbonát-szedimentológiai fogalmak használata és fejlődése* a hazai karbonátos összletek ilyen szempontú feldolgozása. A publikált eredmények a következő területekre és korokra vonatkoznak:

Gömöri karszt, triász (KOVÁCS S. 1979),

Dunántúli-középhegység, triász (BOHN P. 1979, HAAS J., DOBOSI K. 1980, 1982, HAAS J. 1982, CSÁSZÁR G., KOVÁCSNÉ BODROGI I., VÖRÖS A. 1982),
mecseki anizuszi (KÓKAI A., RÁLISCH LNÉ 1981),

mecseki jura (PATAKY N., JÓZSA S., DUNKL I. 1982),

bakonyi felsőkreda (HAAS J. 1979, 1980).

Érdekes vita folyt MÉSZÁROS J. (1979), valamint GALÁCZ A. és VÖRÖS A. (1979) között a bakonyi jura partvonalak helyzetéről.

Középhegységi mészkövek jórészt detritálisnak tekintett *oldási maradékában* az agyagásványok (VICZIÁN I. 1980), ill. a bauxit- és agyagásványok (CSÁSZÁR G. 1981) jelenléte és megoszlása ösföldrajzi következtetéseket tett lehetővé.

Részletes szedimentológiai elemzést követel a Gerecse déli előterében az áthalmozott eocén dolomit breccsa elkülönítése a szálban álló triász kőzettől (VÉGHNÉ NEUBRANDT E., FÁYNYÉ TÁTRAY M., MENSÁROS P., BALÁSHÁZY L. 1978, FÁYNYÉ TÁTRAY M. 1982).

Lépések történtek *holocén és recens karbonátképződési* folyamatok megfigyelésére Kuba partjainál (FRANCO, GL., NAGY E., RADÓCZ GY. 1978, RADÓCZ GY. 1979a, b, c), valamint a Balaton iszapjából vett mintákon (MÜLLER, G., WAGNER, F. 1978, Heidelberg, NSZK).

A fiatal *édesvízi mészkőképződés* lefolyásáról VITÁLIS GY. és HEGYI INÉ (1982) adtak áttekintő, kémiai és ásványtani adatokkal jól dokumentált képet. Szlovákia édesvízi mészköveit SCHEUER GY. és SCHWEITZER F. (1981), Erdély édesvízi mészköveit FODOR TNÉ, SCHEUER GY. és SCHWEITZER F. (1982) ismertették. Ide sorolhatók azok az ásványtani vizsgálatok, amelyeket BALOG A. (1982) hévízkutakban jelenleg kiváló karbonátokon végzett. Hévíz-üledék a pulai felsőpannon forrásdolomit is (SOLTI G. 1981).

Többen foglalkoztak karbonátos kőzetek *másodlagos elváltozásaival*. Ilyen jelenségek a következők:

a dolomit porlódása (NAGY B. 1979),

dedolomitosisodása (TÓTH Á., T. GECSE É. 1981) és

a mészkő metasomatikus dolomitosisodása (VITÁLIS GY., HEGYI-PAKÓ J. 1979, MIGÁLY B. 1982). A mecseki anizuszi dolomitoidot mészkőben talált, másodlagos, folyadék- és gázárványos kvarckristályokon paleohőmérséklet-méréseket végzett VETŐNÉ ÁKOS É. (1980), aki Magyarországon először alkalmazta a módszert. A másodlagos elváltozásokat kísérletileg KISS J. (1981) modellezte.

A Zalai-medence 3—5 km mélyre süllyedt mezozoós karbonátos aljzatában az agyagásványok diagenetikus átalakulását lehetett megfigyelni (VICZIÁN I. 1980).

Kémiai üledékek szedimentológiája

Még a karbonátos kőzetekhez is sorolhatók a Duna–Tisza köze *szikes tavainak dolomit-üledékei*, amelyek keletkezésével és a talajvíz-viszonyokkal való összefüggésével MOLNÁR B. és munkatársai számos közleményben foglalkoztak (MOLNÁR B., KUTI L. 1978, 1979, MOLNÁR B. 1979, 1980a, b, MOLNÁR B., IVÁNYOSI SZABÓ A., FÉNYES J. 1979, MOLNÁR B., SZÓNOKY M., KOVÁCS S. 1981). Kár, hogy kevés lehetőségük volt a kivált karbonátanyag részletesebb ásványtani megvizsgálására.

Budajenőn szarmata *lagunás összetétel* tártak fel, amelyben a dolomit mellett gipsz, cölesztin, barit, valamint másodlagos kén képződött (RAVASZ Cs. 1978, RAVASZ Cs., SOLTI G. 1982). Általánosabban a neogén sóképződés európai elterjedésének törvényszerűségeivel JASKÓ S. (1978a, b, c) foglalkozott.

Barlangi *foszfát-üledékeket* KORDOS L. (1978) írt le.

A *mangánüledékek* szedimentológiája terén komoly eredmény, hogy 1980-ban megjelent VARENTSOV, I. M. és GRASSELY Gy. szerkesztésében a mangán földtanával és geokémiájával foglalkozó monográfia. Ebben Magyarország üledékes mangántelepeit CSEH NÉMETH J., KONDA J., GRASSELY Gy. és SZABÓ Z., az úrkúti oxidos mangánércet SZABÓ Z. és GRASSELY Gy. ismertették. Ez utóbbi genetikájának megítélésében fejlődés mutatkozik: míg az említett cikk a terrigén, egy későbbi tanulmány a vulkano-szediment eredetet tartja valószínűnek (SZABÓ Z., GRASSELY Gy., CSEH NÉMETH J. 1981).

Értékelés

Az összkép, különösen, ha a témák *sokféleségét és a publikációk számát* tekintjük, kedvező. Ezekben a publikációkban a szedimentológia minden ága megfelelően képviselve van, a vizsgált 5 évben 4 összefoglaló tankönyv, kézikönyv, 8 monográfia és 149 olyan kisebb közlemény jelent meg, amelynek témája részben vagy egészben a szedimentológia tárgykörébe esik.

A tárgyköröket figyelembe véve szembevetendő a *karbonát-szedimentológia* térhódítása és kisebb mértékben a *durvatörmelékeny* üledékképződés vizsgálatának fejlődése. Öröndetes néhány *új vizsgálati módszer* megjelenése, ill. terjedése (pásztázó elektronmikroszkópia, infravörös spektroszkópia, pordiffrakciós kristályszerkezet-vizsgálat, számítógépes kvantitatív fázisanalízis, homogenizációs hőmérséklet mérése).

Ami az eredmények *nemzetközi elismerését* illeti, a helyzet talán valamit javult az utóbbi években. Ehhez kedvezően járult hozzá NEMECZ E. és BÁRDOSY Gy. könyveinek idegen nyelvű megjelenése és a GRASSELY Gy. által szerkesztett mangán-monográfia kiadása. Több, részben szedimentológiai tárgyú nemzetközi tanácskozás is volt Magyarországon, amelyen magyar kutatóknak alkalmuk volt bemutatni eredményeiket. A megjelent 149 kisebb közlemény közül 36 külföldön jelent meg, e cikkek közlésre való elfogadása már bizonyos színvonalat garantál.

A pozitív eredmények számbavételekor azonban figyelembe kell venni, hogy azok nagy része (új módszerek, nemzetközi elismerés) néhány *speciális szakterületre korlátozódik* (bauxit, mangán, agyag), és a szedimentológia főbb ágaira alig jut belőlük. Ilyen tekintetben jellemző azoknak a névsora, akiknek kettő-

nél több külföldi publikációjuk volt az elmúlt 5 évben: BÁRDOSSY Gy. (10), CSEH NÉMETH J., FARKAS L., GRASSELY Gy., HAAS J., SZABÓ Z. (egyenként 3—3).

Kevésbé kedvező az összkép, ha a témák kidolgozásának a *színvonalát* is nézzük. Sokszor nem megfelelő az *anyagvizsgálati módszerek* megválasztása, a módszerek analitikai megbízhatósága. Bizonyos laboratóriumi módszerek kevéssé vagy egyáltalán nem terjedtek el (homokkövek vékonycsiszolati vizsgálata, katódlumineszcenciás vizsgálatok vékonycsiszolatokon, homogenizációs hőmérsékletmérés), más ma már rutinszerű alapvizsgálatnak tekinthető módszerek (pl. röntgendiffrakciós elemzés) elvégzésére sincs meg sok helyen a lehetőség.

A *szedimentológiai interpretálás* sokszor messzemenően nem aknázza ki a vizsgálati adatokban rejlő lehetőségeket a szakemberek rossz együttműködése és gyenge elméleti felkészültsége miatt. A publikációk nagy részében kevés a téma nemzetközi irodalmára való hivatkozás, szegényes a használt szedimentológiai fogalomrendszer. Alig találunk fizikai-kémiai modellekre való utalást, csak elvétve fordul elő statisztikus matematikai feldolgozás. Jobban kellene ismerni a recens üledékképződésre vonatkozó irodalmat és — lehetőség szerint — személyes megfigyelés révén a helyszíneket. Ez is elősegítené annak a ma igen elterjedt szedimentológiai szemléletmódnak a hazai térhódítását, amely lényegében földtani fogalmakkal dolgozó *regionális szedimentációs modellek* kialakítását tekinti céljának, és ehhez használja fel mind a közettani, ásványtani eredményeket, mind a makroszkópos szöveti és települési megfigyeléseket.

A kézirat beérkezett: 1984. IV. 12.

Review of the Hungarian sedimentological literature (1978—1982)

I. Vízian

Hungarian sedimentological publications of the five-year period 1978 to 1982 are reviewed. Bibliographic data are taken from the annual „Lists of Hungarian Publications in Earth Sciences” published by the Bulletin of Hungarian Geological Society — Földtani Közlöny. A total of 161 papers and books are cited and evaluated following a thematic subdivision including general problems, sedimentology of clastic rocks, residual sediments, carbonates and chemical sediments.

The development of carbonate sedimentology is especially apparent in the last five years. In addition, special subjects such as the investigation of bauxites, clays and manganese sediments have produced results of relatively high standards. On the other hand, the further development of the sedimentological interpretation and construction of regional sedimentation models for different Hungarian formations would be desirable.

About one quarter of the shorter communications and papers were published in foreign countries. Two books formerly available only in Hungarian were published in English: *Karst Bauxites* by BÁRDOSSY, Gy. (1982, also in Russian: 1981) and *Clay Minerals* by NEMECZ, E. (1981). A new monograph on manganese sediments was edited by VARENTOV, I. M. and GRASSELY, Gy. (1980).

Manuscript received: 12. April, 1984